

Enchiridion familiae. Textos del Magisterio Pontificio y Conciliar sobre el matrimonio y la familia (siglos I-XX), segunda edicion corregida y aumentada, red. Augusto Sarmiento, Javier Escriva-Ivars, vol. I-X, Pamplona: Ediciones Universidad de Navarra S.A. (EUNSA) 2003, ss. CCIV + 8410.

Jest to, jak wskazuje podtytuł, drugie – poprawione i powiększone – wydanie opublikowanej pod tym samym tytułem w 1992 r. przez tych samych autorów w Madrycie (ale tylko w sześciu tomach) dwujęzycznej (górną połowę strony po hiszpańsku, dolną po łacinie) antologii wybranych tekstów o małżeństwie i rodzinie papieskiego i soborowego (a niekiedy synodalnego i biskupiego) nauczania dwóch ostatnich tysiącleci Kościoła. Każdy z tych tekstów, złożony niekiedy z mniejszych jednostek, przyporządkowany jest pontyfikatowi wymienionych chronologicznie papieży oraz ma odpowiadający jego treści hiszpański tytuł, a po swej lewej stronie, na marginesie (zarówno w wersji hiszpańskiej, jak i łacińskiej), podaną cyfrą arabską datę jego powstania, np. 0506 09 10 (= 10 IX 506 r.). Ponadto pod każdym tytułem tekstu wskazana jest po hiszpańsku nazwa jego pochodzenia z ogólną jego datą, pod całym zaś tekstem, w skrótach, lakonicznie, jego lokalizacja, np. CpChL 148, 138; CV 395. Dokumentacja I wydania kończyła się na roku 1988; ci sami zaś redaktorzy II wydania, poszerzając jego dokumentację do roku 2000, chcą się trzymać, jak deklarują, tych samych kryteriów naukowych i dać specjalistom i niespecjalistom pełną możliwość konsultowania tego wszystkiego, co za pontyfikatu poszczególnych papieży lub soborów ostatnich XX wieków oficjalnie uczył Kościół o seksie, małżeństwie, rodzinie, prokreacji i wychowaniu dzieci; wypowiedzi tych było wyjątkowo wiele w Roku Rodziny (1994). Nowością II wydania jest, jak zapewniają jego autorzy (s. CLXVII), włączenie do antologii większej liczby dokumentów z rzymskich Kongregacji i Rad Papieskich, zwłaszcza Kongregacji Nauki Wiary i Papieskiej Rady ds. Rodziny.

Redaktorzy antologii A. Sarmiento i J. Escriva-Ivars są profesorami i specjalistami od problematyki małżeńsko-rodzinnej, współpracującymi z Instytutem Nauk o Rodzinie na Uniwersytecie w Navarze oraz z Instytutem Studiów nad Małżeństwem i Rodziną Jana Pawła II w Rzymie. Zwłaszcza pierwszy z nich, Sarmiento, choć formalnie jest profesorem teologii moralnej na Uniwersytecie w Navarze, to interesując się problematyką małżeńsko-rodzinną, jest znanym organizatorem odbywających się w Pampelunie międzynarodowych sympozjów z tej dziedziny oraz autorem wielu znakomych publikacji z zakresu historii i etyki małżeńskiej, bazujących głównie na Magisterium Kościoła (np. *El don de la vida. Textos del Magisterio de la Iglesia sobre bioética*, Madrid 1996; *La familia, futuro de la humanidad. Documentos del Magis-*

terio de la Iglesia, Madrid 1995; red. *Cuestiones fundamentales sobre matrimonio y familia*, Pamplona 1980), spośród których jedną przełożono nawet na język polski: *Małżeństwo chrześcijańskie. Podręcznik teologii małżeństwa i rodziny*, Kraków: Wydawnictwo „M” 2002. Redaktorzy książki dokonali kolosalnej pracy, przeszukując trudno niekiedy dostępne (zwłaszcza z okresu średniowiecza, renesansu i oświecenia) dokumenty Magisterium Kościoła aż z dwóch tysiącleci oraz wybierając z nich i tłumacząc na język hiszpański tysiące tekstów o małżeństwie i rodzinie, tworząc z nich największą na świecie antologię na ten temat. A oto zawartość dokumentacyjna poszczególnych tomów: t. I: Klemens Rzymski (88-97) – Pius XI (1922-1939), t. II: Pius XII (1939-1958) – Jan XXIII (1958-1963), t. III: Paweł VI (1963-1978) – Jan Paweł II (1978-1980), t. IV: Jan Paweł II (1981-1982), t. V: Jan Paweł II (1983-1988), t. VI: Jan Paweł II (1989-1993), t. VII: Jan Paweł II (1994), t. VIII: Jan Paweł II (1995-1996), t. IX: Jan Paweł II (1997-2000), t. X: Indeksy skrótów i abrewiacji, wykorzystanych dokumentów, Pisma św., soborów, papieży, cytowanych autorów, miejsc oraz wyjątkowo dokładny indeks rzeczowy (ss. 7929-8410).

W obszernym wstępie I tomu znajdują się: List prefekta Kongregacji ds. Nauki Wiary kard. Józefa Ratzingera (ss. CLXIX-CLXXVI), wspólne przesłanie dyrektora Instytutu Nauk o Rodzinie J. P. Valadricha i przewodniczącego Instytutu Studiów nad Małżeństwem i Rodziną mons. C. Cafarry (ss. CLXXVII-CLXXXII), krótkie wprowadzenie redaktorów do II wydania (ss. CLXXXIII-CXCI), a przede wszystkim dokładny indeks zawartości poszczególnych tomów z wymienieniem tytułów poszczególnych tekstów i wskazaniem ich stron (ss. IX-CLXIV).

Jak widać z powyższej prezentacji, aż prawie siedem tomów *Enchiridionu* poświęconych jest Janowi Pawłowi II, który bez wątplenia najczęściej ze wszystkich papieży wypowiadał się tak obszernie na temat małżeństwa i rodziny, a zwłaszcza na temat obrony poczętego życia. Jest to bardzo cenna pomoc dla badaczy kościelnej nauki o małżeństwie i rodzinie (nabyła go również Biblioteka Uniwersytecka KUL), którzy chcą ją roztrząsać w różnych aspektach. Ułatwi im to niewątpliwie bardzo dokładny indeks rzeczowy, który uwzględnia wiele stron danego zagadnienia, np. hasło „matka”: jej godność i wielkość, jej funkcje w porządku naturalnym i nadnaturalnym, współdziałanie z Bogiem w przekazywaniu życia i wychowywaniu dzieci, powierzenie jej pierwszego wychowania dzieci, jej odpowiedzialność za ewangelizację własnej rodziny, należy jej szacunek ze strony rodziny oraz ze strony społeczeństwa, jej praca w rodzinie, docenianie jej pracy, odpowiedzialność i autorytet matki za wychowanie w rodzinie, obowiązki społeczeństwa w organizowaniu pracy matki – oto jeden z przykładów, jak wieloaspektowo omawiane są poszczególne hasła.

Przy każdej recenzji wskazuje się również braki i niedociągnięcia omawianego dzieła. Przy tym należałoby się odnieść do braku jakiegokolwiek komentarza do poszczególnych tekstów (oprócz ich daty i źródła), które zapewne niekiedy trudno będzie zrozumieć niespecjaliście. Ponadto chyba zbyt lakonicznie podana jest ich lokalizacja, która nawet dla specjalisty nie zawsze jest łatwa do odszukania. Mimo tych drobnych niedociągnięć jest to bardzo cenne i wartościowe dzieło, które winno się znaleźć na półce biblioteki, jeśli nie prywatnego badacza problematyki małżeńsko-rodzinnej, to uniwersyteckiej lub niejednej instytucji naukowej. Można by pokusić się o przygotowanie analogicznego dzieła w języku polskim, opartego na omawianym, choćby ze

względu na osobę Jana Pawła II, któremu poświęcono w nim aż tyle miejsca. Próba takiego przedsięwzięcia jest opracowywana przy Katedrze Historii Rodziny Chrześcijańskiej Instytutu Nauk o Rodzinie KUL *Antologia tekstów wczesnochrześcijańskich o małżeństwie i rodzinie*.

Ks. Stanisław Longosz
Katedra Historii Rodziny Chrześcijańskiej KUL